

УДК 711

к.т.н., доцент Голик Й.М., Несух М.М.,
Ужгородський національний університет

РОЗВИТОК ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ МІСТА У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ІЗ ПРИМІСЬКОЮ ЗОНОЮ

В статті проаналізовано трудові, рекреаційні та культурно-побутові зв'язки та їх взаємовідношення із приміською зоною. Систематизовано теорії вчених, які займалися просторовою організацією міста і зоною його впливу.

Ключові слова: місто, приміська зона, зв'язки, міжпоселенні зв'язки, зона впливу.

Приміська зона – це сукупність прилеглих до міста адміністративних районів, які утворюють із ним єдине ціле у функціонально-планувальному, соціально-економічному і територіальному устрої. Місто та приміська зона – це єдиний соціально-господарський та містобудівний організм. Проект планування приміської зони є основою для розробки проектів лісопарків, зон відпочинку, реконструкції територій міст, виробничих поселень, а також інженерних споруд і комунікацій.

До складу приміської зони включають такі території: резервні території міста та для житлової забудови, об'єкти наукових, громадських, лікувальних, профілактичних та інших закладів, території для відпочинку, захисні зелені насадження, об'єкти будівельної промисловості, сільськогосподарські об'єкти, системи водопроводу і каналізації, транспорту і зв'язку.

Межі приміської зони визначаються у кожному окремому випадку в залежності від розміру, народногосподарського значення й перспектив розміру міста, природних умов, між поселенських зв'язків. Наприклад, у містах з чисельністю від 100 до 250 люд. – радіус приміської зони 20 км. Місто Ужгород і Мукачево попадають під цей норматив (рис.1).

Багато науковців досліджують взаємозв'язки приміської зони із містом. Науковці в галузі міського будівництва досліджують ці зв'язки через призму територіальної цілісності функціонально-планувальної структури та раціонального використання території.

Як відомо, між містом і приміською зоною існують такі міжпоселенські зв'язки: виробничі і трудові, культурно-побутові, рекреаційні, сільськогосподарські, комунікаційно-інфраструктурні.

Виробничі взаємозв'язки між містом і приміською зоною виникли в результаті розміщення виробничих підприємств, які потребують значних територій за межами міста. Трудові зв'язки спровокували маятникову

міграцію. Культурно-побутові зв'язки виникли в результаті розміщення об'єктів обслуговування в місті-центрі і мають доцентровий характер. Рекреаційні зв'язки характеризуються відцентровим характером, оскільки формуються та функціонують на територіях масового відпочинку міського населення. (рис. 2).

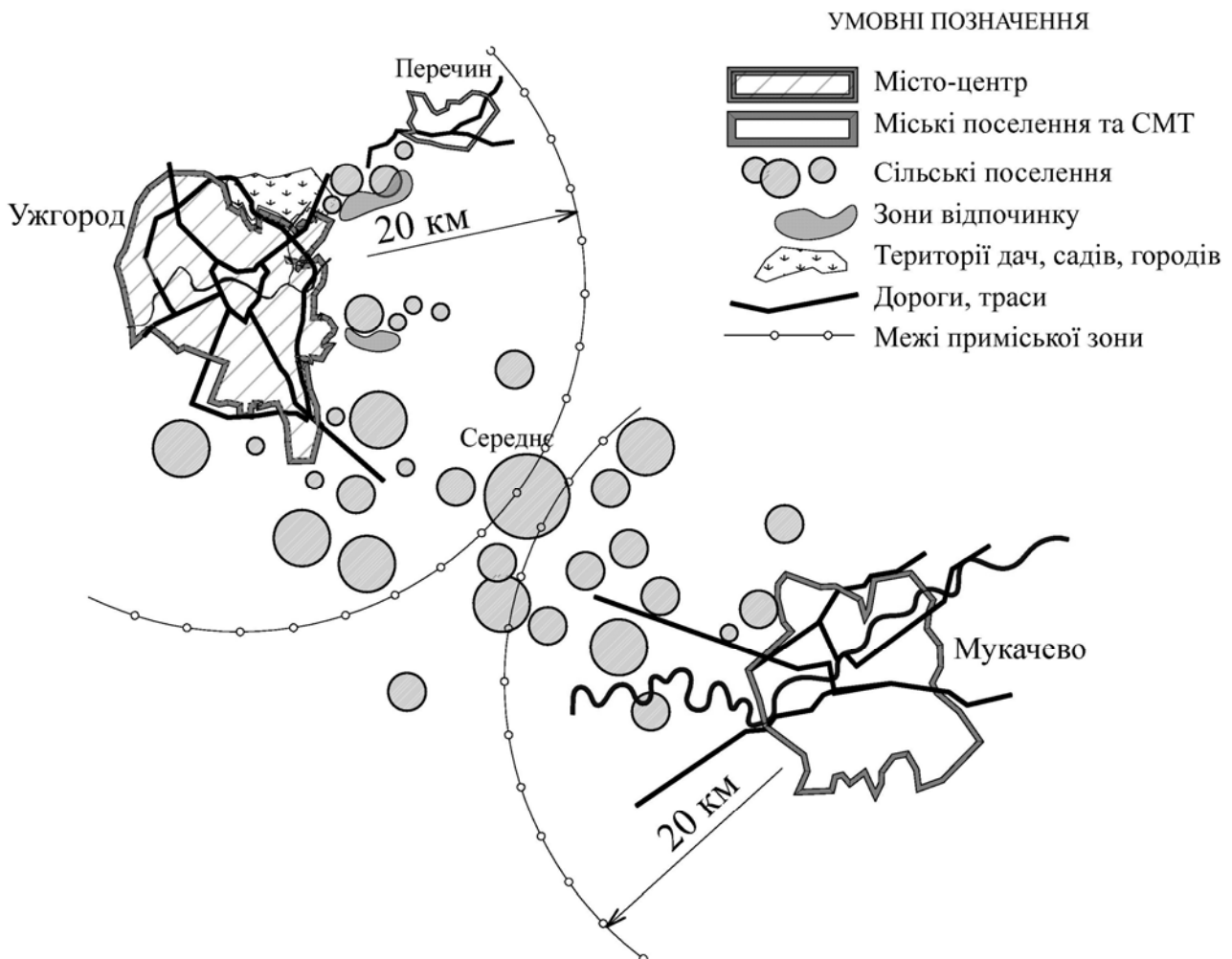

Рис 1. Схема приміської зони м. Ужгорода і м. Мукачеве

Проблемами взаємозв'язку міста та приміської зони займалися вчені німецької школи В.Кристаллер, А.Льош, В.Лаунхарат. Саме вони дали поштовх для розвитку просторового планування та міжпоселенних зв'язків різних рівнів. Наприклад Вальтер Кристаллер розробив теорію розміщення поселень. Він був піонером у розробці теорії про розміщення функції і розміщення системи населених пунктів – центральних міст. Принцип Кристаллера: кожен наступний рівень концентрації сфери обслуговування в населених пунктах включає в себе всі попередні.

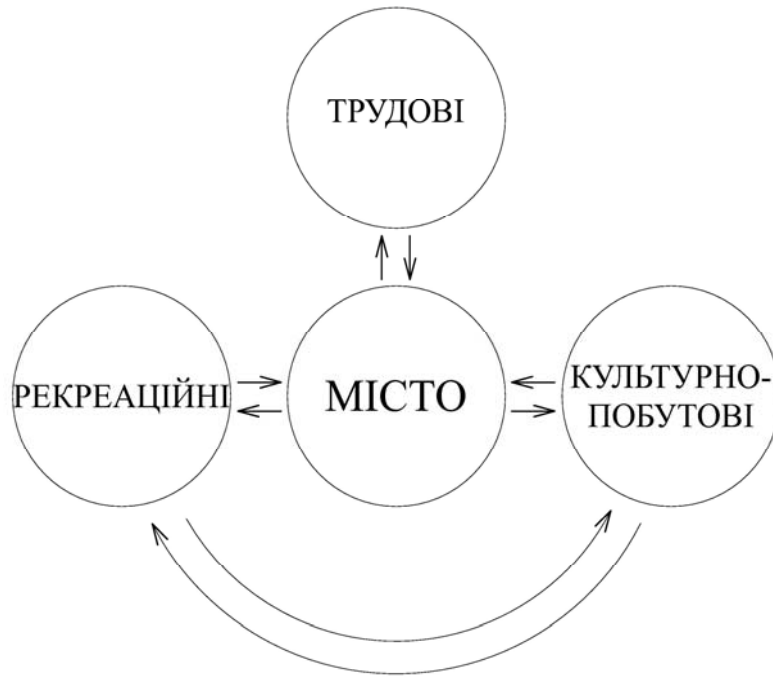

Рис. 2. Модель зв'язків міста з приміською зоною

Таким чином, він довів, що за умов ідеального економічного простору неодмінно виникають фокуси різного рівня ієрархії, які притягають поселення нижчих рівнів. Ці фокуси він назвав центральними містами. Вид принципової мережі розселення він розглянув залежно від таких головних факторів – збутового, транспортного, адміністративного. У всіх випадках зони обслуговування центральних міст мали форму правильних шестикутників. Різниця полягала лише в кількості центральних міст нижчого рангу, які обслуговуються центральними містами вищого рангу. Простежується пряма залежність між ступенем комплексності центру і величиною поселення. Кристаллер побудував зони обслуговування у вигляді шестикутників, а сельбищна територія міста і приміської зони покривається суцільними шестикутниками, яка має назву «кристаллерівська решітка».

Вагомий внесок у розвиток теорії розміщення зробив Август Льош, також є автором теорії «економічного ландшафту». А.Льош вважав, що місто є основним постачальником промислової продукції та різних видів послуг періодичного і епізодичного характеру для приміської зони та сільських поселень. Вчений ретельно вивчав та досліджував теорії раціонального використання простору та узагальнив ці дослідження під кутом зору теорії всезагальної рівноваги. Він перейшов від рівня підприємства та поселення до проблем формування економічних ландшафтів (районів). Величина зони впливу тотожна радіусу ринку збуту.

Англійський вчений Х.Річардсон займався питанням концентрації міст, які є промисловими центрами, чи полюсами росту. Він вважав, що агломеративні території із великим містом-центром і концентрація в них великих промислових підприємств є полюсами росту.

В кінці 60-х років ХХ ст. Д. Фрідман розробив модель «центр-периферія», де проаналізував неоднорідність приміської зони. Він визначив, що приміська зона є неоднорідною, тому що вона є ближньою і віддаленою. Ближня – дістає імпульси для свого розвитку і тісто пов'язана із ним. Віддалена – на які центр послаблює свої імпульси.

Застосовуючи теорію «полюсів росту» французький науковець П.Потьє запропонував концепцію «осей розвитку». В основі концепції закладено ідею яка полягає в тому, що території які розміщені між полюсами росту і забезпечені транспортними комунікаціями, отримують додаткові імпульси росту завдяки цим комунікаціям, розвитку інфраструктури, поширенню інновацій. В зв'язку із цим ці осі перетворюються в осі розвитку створюючи просторовий каркас росту регіону.

Дані теорії є актуальними і сьогодні. Наприклад, теорія «полюсів росту» апробувалася між двома містами, які розміщені недалеко один від одного Ужгород-Мукачево та територій віддалених сільських місцевостей. В першому випадку простежується культурний, економічний та трудовий зв'язок. Оскільки, мешканці тих територій мають більше можливостей для підприємницької діяльності, для культурно-побутових та трудових зв'язків. Формуючи осі розвитку маємо можливість будувати відкриту планувальну структуру міста Ужгорода і Мукачева.

Проблемами розвитку міст та прилеглих територій займався американський вчений Дж.Форрестер. Він побудував динамічну модель класичного американського міста, яка орієнтувалася на аналіз еволюції урбанізованої території. Дж.Форрестер зробив такі висновки, що в моделі «місто-приміська зона» можна виділити такі підсистеми: населення – сельба - виробництво. Основна ідея динаміки розвитку полягає в тому, що місто змінюється із середини, при цьому місто співпрацює із зовнішньою зоною, але не змінює її.

Протягом ХХ століття багато вчених вивчали взаємозв'язок міста і приміської зони. Автори теорії полюсів росту застосовували різні методи і принципи але ідеї які вони виносили мали спільну думку. Квінтесенцією теорії полюсів росту є галузеве виробництво. Вчені вважали що центри економічного простору, де розміщені містоутворюючі галузі виробництва стають полюсами тяжіння.

Висновки. Теорія полюсів росту це важливий напрямок у вивченні взаємозв'язку міста та приміської зони. В результаті цих досліджень сформувалася нормативна база. Згадані теорії є класикою у містобудівному дослідженні, на сьогоднішній день вони є також актуальними, тому що їх можна накладати на сучасні території і досліджувати взаємозв'язок територій і це дасть змогу переглянути і покращити нормативну базу.

Література

1. Голікова А.П.. Теорія центральних місць. // Регіональна економіка та природокористування.
2. Форрестер Дж. Динаміка розвитку міста. – М.; Прогресс, 1974. – 228с.
3. Леш А. Географическое размещение хозяйства. – М.; Издательство иностранной лит-ры. – 1959. – 455 с.
4. Демин М.М. Управление развитием градостроительных систем. – К.; «Будівельник» 1991. – 181 с.

Аннотация

В работе проанализированы трудовые, рекреационные и культурно-бытовые связи та межселенная связь города и пригорода. Систематизированы теории ученых которые занимались пространственной организацией города и зоной его влияния.

Ключевые слова: город, пригород, связи, межселенные связи, зона влияния.

Annotation

The article analyzes the labour, recreational, cultural and household relationships and their correlation to the suburban area.

Keywords: city, suburban zones, relationships , links between settlements, zone of influence